

***Malacosoma neustria* (ringelrups)**

Ik had niet verwacht dat deze vlinder in de lichtval zou vliegen. De vlinder van de spinnerfamilie is op 21 juni in St. Nicolaasga gevangen. De rupsen leven op loofbomen.

Malacosoma neustria, 21 juni 2017 St. Nicolaasga, foto Andy Saunders

En nu naar de toekomst! Na 17 jaren vlinderen in St. Nicolaasga begin ik opnieuw in Sneek. Ik verwacht hier minder soorten omdat Sneek gebouwd is op kleigrond. Maar daar is weinig van bekend en er komen zeker verrassingen bij.

Update nachtvlinders op de Schaopedobbe – Gerrit Tuinstra

De Schaopedobbe nabij Elsloo is een bijzonder gebied. Het ligt enigszins verscholen tussen de bossen en is vanaf de verharde weg pas te bereiken na een stevige wandeling. Maar dan heb je ook wat! Het gebied is gevarieerd in vegetatie, mede door de hoogteverschillen die er aanwezig zijn. Naast een aantal vennen, met daaromheen vochtiger vegetaties, gaat het met name om drogere vegetatietypen, waaronder heide en schraal grasland. Ook zijn er stuifduintjes waar de wind vrij spel heeft en waar vrijwel geen planten groeien. Kaal zand dus! De bossen zijn divers, met plaatselijk naaldbossen, maar ook gemengd- en loofbos. Al met al een goede basis dus voor een gevarieerde vlinderfauna. Dat weten veel vlindersaars en die komen er maar wat graag. Ook onze werkgroep organiseerde nu en dan een excursie naar het gebied, waarbij overdag, in de juiste tijd, bijvoorbeeld heivlinder (*Hipparchia semele*) en kommavlinder (*Hesperia comma*) in aantal gezien werden. Karakteristieke soorten van de schrale omstandigheden.

De Schaopedobbe Foto: G.Bergsma

Ook aan nachtvinders is het gebied zeer rijk en tijdens excursies van onze werkgroep werden al tal van interessante soorten waargenomen.

Naast de excursies werd in 2004 de Schaopedobbe als ‘speerpuntgebied’ aangemerkt. In dat jaar werd het gebied herhaaldelijk bezocht, met name om de nachtvinders te inventariseren, waarbij 171 soorten micro-nachtvinders en 310 soorten macro-nachtvinders waargenomen werden; in totaal dus 481 soorten. Ook daarvoor en daarna werd nu en dan het gebied bezocht om te kijken naar nachtvinders. In mei 2008 werd een update gemaakt van de tot dan toe bekende gegevens, met waarnemingen uit de periode 1998 t/m 2007. Die lijst telde 514 verschillende soorten!

In de jaren na 2007 is het gebied wat minder vaak bezocht, als het gaat om nachtelijke bezoeken. Wel is Gerard Bergsma jaarlijks regelmatig in het gebied te vinden, met name voor de monitoring van dagvlinders.

Zelf heb ik in de jaren 2013 t/m 2015 en 2017 het gebied een aantal keren bezocht om er 's nachts met de lamp te inventariseren, nu en dan vergezeld door Gerard Bergsma. Ik ben daarbij niet alleen op de ‘eigenlijke Schaopedobbe’ geweest, maar ook een paar keer in het uiterste noordelijke stukje van het gebied, op een plek waar onder andere erg veel brem groeit. Het waarnemingenbestand over de periode 2008 t/m 2017 telt in totaal 502 soorten. Opvallend is dat dit aantal vrijwel gelijk is aan het aantal soorten over de periode 1998 t/m 2007 (514 soorten). Beide perioden besloegen negen jaar!

Na het samenvoegen van de soortenlijsten van beide perioden telt de totale lijst van de Schaopedobbe nu 656 soorten, waarvan 266 micro's en 390 macro's. Hoewel met enige inspanning de lijst van de macro's vast en zeker nog iets uitgebreid kan worden, zal deze zo langzamerhand al behoorlijk compleet zijn. Voor de micro's geldt dit zeker niet! Want dit aantal ligt nog ver onder het aantal macro's, terwijl er in Nederland juist veel meer soorten micro's voorkomen dan macro's.

In de periode 2008 t/m 2017 werden 142 soorten waargenomen die nog niet op de lijst uit mei 2008. Het ging om maar liefst 50 macro's en daarnaast 92 micro's.

Gerrit Tuinstra bezig met het waarnemen van nachtvinders op de Schaopedobbe. Foto: G.Bergsma

Interessante macro's

Erg fraai was de waarneming van *Gastropacha quercifolia* (eikenblad)! (**Zie foto pag. 15**) Een exemplaar werd op 3 juli 2015 op licht waargenomen. Hoewel deze prachtige vlinder in Nederland lang niet overal voorkomt, zijn er in Friesland toch een aantal gebieden waarvan de soort bekend is. Maar over het algemeen gaat het

om de wat vochtiger heide- en hoogveenachtige terreinen, zoals het Fochteloërveen. Derhalve is de soort voor de Schaopedobbe ook wel een verrassing!

Op 9 augustus 2013 en 18 juli 2017 werden steeds twee exemplaren van de forse gele spanner *Ennomos erosaria* (gehakkelde spanner) (Zie foto pag. 16) waargenomen. Dit is een soort die lang geleden ook in Friesland (en elders in Nederland) voorkwam, maar lange tijd weg geweest is. Sinds een aantal jaren is de vlinder terug en wordt hij op betrekkelijk veel plekken en soms in aantal gezien.

Andere, niet alledaagse spannersoorten, die nieuw waren voor de Schaopedobbe, zijn *Euphyia unangulata* (scherphoekbandspanner), *Eupithecia abietaria* (spardwergspanner), *Eupithecia exigua* (loofboomdwergspanner) en *Costaconvexa polygrammata* (walstrospanner).

Op 9 juli 2013 werd in het noordelijke deel van het gebied de tandvlinder *Drymonia querna* (witlijntandvlinder) gezien. Voor Friesland is dit een zeldzame soort, die weliswaar in het verleden wat vaker waargenomen werd.

Ook interessant was de waarneming van *Lithosia quadra* (viervlakvlinder), maar deze zegt verder niets over het gebied o.i.d. omdat het een trekvlinder betreft. Een mannetje werd op 24 juni 2017 gezien. De jaren daarvoor waren goede jaren voor *L. quadra*. Toen werd de vlinder verspreid over vrijwel de gehele provincie gezien. De rups van *L. quadra* leeft op (korst)mossen en algen, net zoals de rupsen van de andere (maar veel kleinere) 'korstmosbeertjes'.

Op 18 juli 2017 werden twee exemplaren van de prachtige *Catocala sponsa* (karmozijnrood weeskind) waargenomen, op licht. Tot enkele jaren terug was dit in Nederland een grote zeldzaamheid, maar de laatste jaren lijkt de vlinder zelfs algemener te zijn dan *Catocala nupta* (rood weeskind). *C. sponsa* is een forse vlinder en kenmerkt zich door de dieprode kleur van de achtervleugels.

Een aantal interessante soorten uilen die nog niet eerder in het gebied werden gezien zijn *Macdunnoughia confusa* (getekende gamma-uil), *Acronicta menyanthidis* (veenheide-uil), *Nonagria typhae* (lisdoddeboorder), *Orthosia gracilis* (sierlijke voorjaarsuil), *Polia nebulosa* (marmeruil), *Sideridis turbida* (tandjesuil) en *Naenia typica* (splinterstreep).

Interessante micro's

Ook onder de micro's werden er interessante soorten waargenomen, die nog niet voorkwamen op de lijst van de Schaopedobbe! Een daarvan is *Micrurapteryx kollariella* (bremstelmtot). Op 2 juni 2013, 9 augustus 2013 en 26 april 2014 werden in totaal zo'n 25 exemplaren van deze fraaie micro gezien, zowel overdag als 's nachts op licht. Alle waarnemingen werden gedaan in het eerder genoemde bremstruweel. Landelijk bekeken is *M. kollariella* een vrij zeldzame soort, al zal de vlinder wellicht vaker waargenomen worden wanneer er gericht naar wordt gezocht. Op 6 april 2015 werd een tiental vouwmijnen van de zeer kleine *Phyllonorycter junoniella* (vossenbesvouwmot) gevonden, op rode bosbes. Als imago zal deze

vlinder niet vaak gevonden worden, maar de soort is gemakkelijk vast te stellen als er gezocht wordt naar de kenmerkende en gemakkelijk te vinden mijnen.

Monochroa suffusella (tweevlekboegsprietmot) werd waargenomen op 3 juli 2015. Het is in Nederland een zeldzame soort, waarvan de rupsen leven op veenpluis.

Nog een soort die nieuw was voor het gebied, en die afhankelijk is van het voorkomen van brem, is *Mirificarma mulinella* (bremkwastje). Een zestal exemplaren werd gevangen op 9 augustus 2013, wederom op een van de groeiplaatsen van brem.

Van *Neofriseria peliella* (donkere zuringpalpmot) werd op 3 juli 2015 een exemplaar op licht gevangen. Het is een kenmerkende soort van schrale bodems, waarvan de rupsen leven op schapezuring, die groeit op dergelijke bodems.

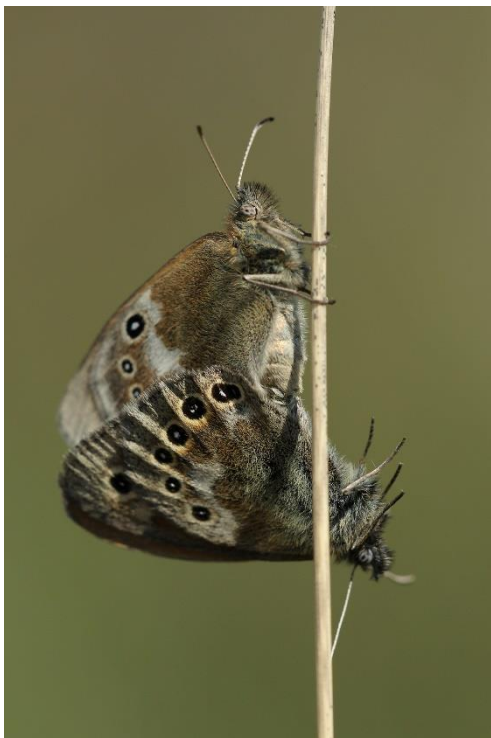
Van de kleine bladroller *Endothenia marginana* (scherpe kuifbladroller) werd een enkel exemplaar waargenomen op 17 mei 2017. Omdat er een aantal soorten zijn die sterke overeenkomsten vertonen met deze soort, werd er van het exemplaar een genitaalpreparaat gemaakt, waarmee *E. marginana* bevestigd kon worden.

Tal van andere soorten werden (nieuw voor het gebied) gevangen, maar het gaat te ver om ze hier allemaal aparte te noemen. De komende jaren wordt de inventarisatie voortgezet en met name gericht op de micro-nachtvlinders, zodat ook deze lijst uitgebreid kan worden!

Hitparade nachtvlinders 2017 Freek Nijland

Net als vorig jaar lijkt het me leuk om weer een top-twintig te presenteren van nachtvlinders (macro's en micro's) die ik op mijn erf aan de Canterlandseweg te Gytsjerk heb waargenomen. Het overgrote deel is op licht gevangen met twee vliedervallen. Omdat zo mogelijk elke nacht is gevangen wordt een goed beeld verkregen van het voorkomen van de algemene nachtvlinders gedurende het jaar. Voor de meeste algemene soorten geeft het naar mijn idee ook wel een goed beeld van Fryslân. Welke soorten deden het goed in 2017 en welke minder goed? Binnenkomers, stijgers en dalers passeren de revue. Ik hoor graag van anderen of ze dit beeld herkennen.

1. (1)(1) **Huismoeder** - *Noctua pronuba*
2. (3)(14) **Zwarte-c-uil** - *Xestia c-nigrum*
3. (2)(2) **Gewone worteluil** - *Agrotis exclamationis*
4. (6)(?) **Blauwooggrasmot** - *Agriphila straminella*
5. (10)(10) **Haarbos** - *Ochropleura plecta*
6. (4)(3) **Gewone grasmot** - *Chrysoteuchia culmella*

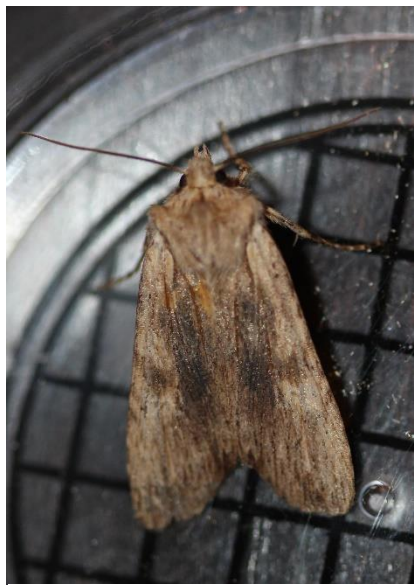
Veenhooibeestje (*Coenonympha tullia*),
copula, Fochtelooërveen.. Foto: J.Bouma.(zie
pag 19)

Veenhooibeestje (*Coenonympha tullia*), rups,
Fochtelooërveen. Foto: J.Bouma.(zie pag 19)

Eikenblad
(*Gastropacha quercifolia*),
Schaopedobbe,
Foto: G.Bergsma.(zie
pag 28)

Geelbruine houtuil *Lithophane socia*,
12 mei 2017, Hoorn-Terschelling. Foto
Frank London (zie pag.23)

Zwartvlekwinteruil *Conistra rubiginosa*, 20
december 2017, Hoorn-Terschelling. Foto
Frank London. (zie pag.23)

Gehakkelde spanner (*Ennomos erosaria*),
Schaopedobbe. Foto: G.Bergsma (zie pag. 16)

Donkergroene korstmosuil *Cryphia
algae*, 4 augustus 2017, Kooibosjes
Terschelling. Foto Leo Bot.
(zie pag. 23)